

Sofisticirano ekonomsko moraliziranje

[VČLANI SE](#) ali [PRIJAVI SE](#)

Michelangelo Buonarroti: Izvirni greh in izgon iz raja, strop Sikstinske kapele (1508–1512)

Tomáš Sedláček (1977) je znan češki ekonomist, univerzitetni profesor, analitik pri Češki centralni banki, pronicljiv kolumnist in komentator, nekoč vladni svetovalec in sodelavec v kabinetu pokojnega češkega predsednika **Václava Havla**. Njegovo delo *Ekonomija dobrega in zla*, ki je na Češkem izšlo leta 2009, je prevedeno v več tujih jezikov in velja za mednarodno uspešnico, popularno tudi v luči evropske finančne krize. V obsežnem in kompleksnem tekstu – v sicer nekoliko okornem slovenskem prevodu – avtor razmišlja o dometu ekonomske vede in njenih omejitvah, fetišizaciji rasti bruto domačega proizvoda (BDP), o prevladujoči govorici kapitala, ki danes usodno določa naše življenje, o človeški naravi, sebičnosti, pohlepu, morali in etiki ... Nastopi proti novodobni prevladi ekonomije kot glavne razsodnice o razvitosti, napredku, bogastvu držav in družb. Zavrne ekonomsko znanost, ki svoja dognanja zavija v zapleten jezik visoke matematike, ki ga le redko kdo popolnoma razume.

Približevanje ekonomske vede družbi

Sedláček ekonomijo označi kot »pripovedovanje zgodb ljudi ljudem o ljudeh«. Oziroma kot način preučevanja medčloveških odnosov, ki jih je včasih mogoče izraziti s številkami, drugač pa ne. Avtor želi ekonomijo narediti bolj ponižno in manj zagledano samo vase, pri tem pa ga zanima *duh ekonomije*. Koncept t. i. *homo economicusa*, na katerega se večkrat opre med pisanjem, povezuje s predstavo o racionalnem posamezniku, ki s svojimi egoističnimi motivi stremi k temu, da bi čim bolj povečal svoj dobiček. Sedláček sena razvoj ekonomske vede ozre kot antropolog in jo zato tudi poveže z antropologijo, (kulturno) zgodovino in zgodovino znanosti, literaturo, filozofijo, psihologijo. Po njegovem lahko namreč miti, arhetipi, religija, poezija itd. o človeški družbi povedo vsaj toliko kot matematični modeli, ki jih uporablja ekonomska veda.

Sedlčakov znanstveni zaman je širok. Pri svojem pisanju crpa iz raznolikih virov, od starodavnih epov, religioznih besedil (Stare in Nove zaveze), starogrških tekstov do klasičnih ekonomskih del – na primer izpod peresa **Adama Smitha** – in razmišljanj **Slavoja Žižka**. Piše kot pozoren avtor, ki ga zanima veliko stvari. Svoj sprehod po 'robotih ekonomije' začne z *Epom o Gilgamešu*, »najstarejšim besedilom naše civilizacije«, z junaško pesnitvijo iz starodavne Mezopotamije o tiranu Gilgamešu in njegovem prijatelju Engiduju, in zgodbo o tem, kako ukaniti smrt in živeti večno. Nadaljuje s Staro zavezo ter razloži, kako je hebrejska religioznost tesno povezana s tuzemskim svetom, judovsko pojmovanja časa pa linearno. Pomembna se mu zdi desakralizacija vladarjev, ki niso več vseomogočni, temveč podrejeni Bogu, 'odčaranje' junakov, pri katerih gre za bolj realistične in plastične arhetipske osebnosti in narave, ki naj ne bi bila več prepuščena na milost in nemilost muhastim bogovom. Izpostavi tudi dejstvo, da se judovstvo veliko ukvarja z moralnim dobrim in zlom, in opozori na idejo o nenehnem napredku, ki je postala gonilna sila razvoja znanosti in naše civilizacije nasploh. V istem besedilu pa avtor najde tudi prvo omembo gospodarskega cikla.

Izvirni greh in potrošništvo

Pri pregledu antičnih virov se Sedlčec sprehodi od Ksenofonta, Platona, Aristotla do hedonistov in stoikov. Zanima ga rojstvo filozofije in mistike števil, razlikuje med Platonovim svetom idej in Aristotelovo vpetostjo v zemeljski svet. Ekonomsko znanost poveže s pristopom hedonistov, za katere je bila, poenostavljeno povedano, osebna korist »glavna predpostavka dobrega življenja«, preračunljivost in sebičnost pa osrednje vodilo človekovega delovanja. Pri krščanstvu kot največji religiji zahodne civilizacije pa avtor opozori na dejstvo, da je v Novi zavezi mogoče najti nemalo prilik z ekonomskim in socialnim podtonom oziroma kontekstom. Opozori, da je tudi koncept odrešitve kot ključnega koncepta krščanstva imel sprva ekonomski pomen – pomenil naj bi odkupiti, odplačati, osvoboditi sužnja. Izvirni greh poveže s *potrošništvom*, saj naj bi Adam in Eva porabila nekaj, česar nista potrebovala niti smela imeti.

Avtor se vpraša tudi o pomenu naukov znanih moralnih filozofov – npr. Adama Smitha, Thomasa Malthusa, Johna Stuarta Milla, Johna Locka – za razvoj ekonomske znanosti. Pri tem izpostavi Bernarda Mandevilla, angleško-nizozemskega filozofa, ekonomista in satirika, sicer očeta ideje o nevidni roki trga. Mandeville je glavne poudarke svoje socialne filozofije zgradil na konceptu posameznikove sebičnosti. Po njegovem naj bi vsaka pregreha pomenila učinkovito povpraševanje po določenih dobrinah (hrana, oblačila) in storitvah (npr. policija), razvita družba pa naj bi živela prav od učinkovitega zadovoljevanja omenjenih potreb. Tako naj bi bil po Mandevillu pohlep glavno gonilo družbenega razvoja. Sedlčec omenja tudi pogosto pomanjkljivo branje del Adama Smitha, ki je v ekonomijo vključil tudi moralna vprašanja. To pa naj bi bil njegov najpomembnejši prispevek k ekonomski znanosti. Avtorja prav tako zanima, kako se je matematika razvijala skozi zgodovino – pri starih Egipčanih, v antični Grčiji, pri Hebrejcih, v srednjem veku itn. – in postala sestavni del sodobne ekonomske vede.

V iskanju alternative obstoječemu sistemu

Sedlčec torej prek kompleksnih in mestoma tudi nekoliko konfuzno delujočih vpogledov iz sveta literature, religije, filozofije itd. gradi kritiko ekonomske znanosti in pripoveduje o njenih omejitvah. Njegovo samokritiko velja pozdraviti, vendar v zvezi z besedilom obstajata dve zagati. Prva je ta, da to, o čemer piše Sedlčec, bolj ali manj poznamo. Ni skrivnost, da je ekonomija pogosto vase zaverovana veda, ki svoje okolje prevečkrat razume zgolj prek matematičnih modelov in teorij, ki pogosto nimajo zveze z dejanskim stanjem 'na terenu'. Mirno se lahko strinjamo z avtorjem, da bi vsi skupaj živeli v boljšem svetu, če bi se ekonomisti zanimali za literaturo, zgodovino, filozofijo, kot to naredi na primer češki strokovnjak. Ampak o omejitvah ekonomije kot vede in stranpoteh sodobnega kapitalizma, še posebej v luči trenutne finančne krize v Evropi, kar je rdeča nit knjige, nam avtor ne more povedati nič bistveno novega.

Druga težava pa je v tem, da je Sedlčec premalo radikalen pri svojih razmišljanjih. O kapitalizmu ne podvomi. Kapitalizem naj niti ne bi bil v krizi, pravi, v težavah je 'zgolj' kapitalizem nenehne gospodarske rasti. Onkraj omenjene gospodarsko-družbene ureditve se avtor ne podaja. Zato je vse, kar nam lahko ponudi kot alternativo kratkovidni ekonomski vedi, evropski finančni krizi, diktaturi kapitala itd., odmerek sofisticiranega moraliziranja. Piše, kako kupujemo stvari, ki jih sploh ne potrebujemo in da je sodobno potrošništvo kakor mamilo. Bili naj bi prebogat, preveč stvari imamo in primanjkuje nam zmernosti. Omenja, da preveč delamo in častimo storilnost ter da pripisujemo preveliko vlogo konceptu BDP kot prevladujočemu merilu uspešnosti in razvitosti.

Pri iskanju izhoda iz krize kapitalizma, spirale varčevanja, diktature kapitala, nevzdržnega stanja v katerem smo se znašli, nam Sedlčecova knjiga ne bo v veliko pomoč. Očitno je, da potrebujemo smelejše, radikalnejše ideje in dejanski družbeni

preiom.

Tomáš Sedláček: *Ekonomija dobrega in zla. Po sledih človekovega spraševanja od Gilgameša do finančne krize.*
Prevod Peter Kuhar in Niki Neubauer. Uvodna beseda Václav Havel. Ljubljana: Družina, 2014, 353 str., 29,90 €

📅 26. 5. 2015 ob 06.00
📄 9110 znakov ~ 6 minut
❤️ 0 priljubljenih
💬 0 komentarjev
🔄 0 izmenjav

👤 AVTOR/ICA

Gregor Inkret (1987) je sociolog, komparativist, literarni kritik, pisec in predvsem - radoveden bralec.

[16 člankov](#)

☆ SPREMLJAJ

📖 RUBRIKA

V rubriki **Kritika** objavljamo besedila, ki v svoje središče postavljajo aktualno književno produkcijo doma in v tujini.

[136 člankov](#)

☆ SPREMLJAJ

ZNAČKE

Ekonomija

Kriza

Ob izidu pesniške zbirke
Svetlane Makarovič
V tem mrazu, vas založba
Beletrina vabi, da doživite
Grozo sveta/Horror mundi.

15.11.2015,
ob 20. uri
MiniTeater

KOMENTIRAJ <http://airbeletrina.si/1/>

B E L E T R I N A
b e l e t r i n a . s i

Borštnikov trg 2, 1000 Ljubljana
Slovenija

urednistvo@airbeletrina.si

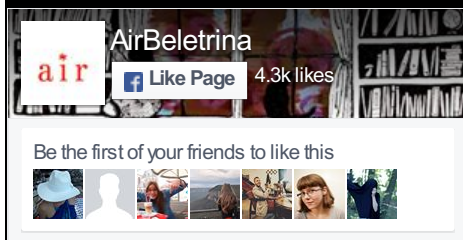
K N J I G A R N A B E L E I T B R L I O N S A
k n j i g a r n a - b e l e i t b r l i o n s a . i m

Novi trg 2, 1000 Ljubljana
Slovenija

spletna eKnjižnica in eKnjigarna
Informacije na

ISSN 1855-6663

Vse vsebine so dostopne pod
 BY-NC-ND 4.0 licenco.

air AirBeletrina
Like Page 4.3k likes

Be the first of your friends to like this